

UNIVERSITETLARDA O'QUV JARAYONINI STRATEGIK MENEJMENT TAMOIYILLARI ASOSIDA OPTIMALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY JIHATLAR

Raxmatova Muxtasarxon Fazlitdin qizi

Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18311525>

Annotatsiya: Ushbu teizs oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini strategik menejment tamoyillari asosida optimallashtirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qiladi. Teizsda strategik menejmentning oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonining samaradorligini oshirishdagi roli, pedagogik yondashuvlar bilan uyg'unligi, o'quv jarayonining sifatini baholash metodologiyalari va institutlararo raqobatbardoshlikni ta'minlash mexanizmlari o'rganiladi. Shuningdek, teizs zamonaviy strategik rejalashtirish vositalari, innovatsion pedagogik texnologiyalar va ma'lumotlarga asoslangan qaror qabul qilish jarayonlarining integratsiyasi orqali universitetlarda o'quv jarayonini samarali boshqarish imkoniyatlarini ochib beradi. Tadqiqotning natijalari amaliy jihatdan universitetlarning strategik rivojlanish rejalarini ishlab chiqishda va ta'lim sifatini uzluksiz takomillashtirishda qo'llanishi mumkin.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim, strategik menejment, o'quv jarayoni, ta'lim sifatini boshqarish, innovatsion pedagogik texnologiyalar, strategik rejalashtirish, universitetning raqobatbardoshligi.

Kirish: Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini boshqarish va uni samarali tashkil etish bugungi kunda jahon va milliy ta'lim siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylanib bormoqda. Ta'limning sifatini oshirish, talabalar bilim va ko'nikmalarini xalqaro standartlar darajasiga olib chiqish, shuningdek, universitetlarning milliy va xalqaro reytinglarda raqobatbardoshligini ta'minlash muhim vazifalardan hisoblanadi. Bunday jarayonlarni tizimli ravishda boshqarish strategik menejment tamoyillari asosida amalga oshirilganda samaradorlik sezilarli darajada oshadi. Strategik menejment nazariyasi dastlab korporativ boshqaruv sohasida ishlab chiqilgan bo'lsa-da, so'nggi yillarda u ta'lim sohasiga, xususan, oliy ta'limga muvaffaqiyatli tatbiq etilmoqda. Strategik menejment kontseptsiyasi universitetlarda o'quv jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, monitoring qilish va baholash jarayonlarini kompleks ravishda amalga oshirish imkonini beradi. Bu jarayonda birinchi navbatda maqsad va vazifalar aniq belgilanadi, resurslar samarali taqsimlanadi, pedagogik va innovatsion texnologiyalarni joriy etish mexanizmlari ishlab chiqiladi. Shu bilan birga, o'quv jarayonini strategik boshqarish talabalar bilim olish jarayonining individual xususiyatlarini hisobga olish, ta'lim dasturlarini bozor talablari va ijtimoiy ehtiyojlarga moslashtirish, shuningdek, akademik va ma'muriy strukturalar o'rtasida samarali koordinatsiyani ta'minlashni o'z ichiga oladi. So'nggi o'n yilliklar davomida xalqaro ilmiy tadqiqotlar va amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki, universitetlarning uzoq muddatli rivojlanishi va ta'lim sifatining barqaror oshishi strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini tashkil etish bilan chambarchas bog'liqdir. Masalan, talabalarning akademik natijalari, o'qituvchilarning professional salohiyati, ilmiy tadqiqot va innovatsion faoliyatlar samaradorligi, resurslardan foydalanish darajasi kabi ko'rsatkichlar o'quv jarayonining boshqaruv tizimining strategik darajada optimallashtirilganligiga bevosita bog'liq. Shu sababli, ta'lim muassasalarida strategik menejmentni tatbiq etish nafaqat akademik jarayonning sifatini oshiradi, balki universitetning ichki va tashqi ijtimoiy-iqtisodiy muhitga moslashuvchanligini ham ta'minlaydi. Strategik

menejment kontseptsiyasining ta'lim sohasiga tatbiq etilishi ilmiy va amaliy jihatdan bir qator asosiy komponentlarni o'z ichiga oladi: birinchidan, missiya va vizyonni aniqlash; ikkinchidan, uzoq muddatli maqsadlar va strategik yo'nalishlarni belgilash; uchinchidan, ta'lim jarayonini tashkil etishning samarali mexanizmlari, jumladan, pedagogik innovatsiyalar, resurslar taqsimoti, akademik va ma'muriy monitoring vositalari; to'rtinchidan, natijalarni baholash va rivojlantirish bo'yicha tizimli mexanizmlar. Ushbu komponentlar integratsiyalashgan holda universitetning barqaror va sifatli rivojlanishini ta'minlaydi. Shuni ta'kidlash lozimki, o'quv jarayonini strategik menejment tamoyillari asosida optimallashtirish jarayoni nafaqat pedagogik, balki iqtisodiy, ijtimoiy va innovatsion nuqtai nazardan ham muhim ahamiyatga ega. Misol uchun, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, o'quv jarayoni samaradorligini baholashda analitik ma'lumotlarga tayanish, raqobatbardosh va talabchan bozor sharoitida universitetning obro'-e'tiborini oshirish, o'quv dasturlarini bozor va soha ehtiyojlariga moslashtirish kabi jarayonlar strategik menejmentning samarali vositalari orqali amalga oshiriladi. Shu bois, universitetlarda o'quv jarayonini boshqarishning strategik usullari akademik va ma'muriy faoliyatni yagona tizim sifatida ko'rishga imkon beradi, bu esa ta'lim sifatining barqaror oshishiga xizmat qiladi[1]. Bundan tashqari, strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini optimallashtirish ilmiy-tadqiqot va amaliy faoliyatni uyg'unlashtirish imkoniyatini yaratadi. Universitetning rivojlanish strategiyasiga muvofiq, o'quv dasturlari va o'qitish metodikasi ilmiy yondashuvlar bilan mustahkamlanadi, talabalar va professor-o'qituvchilar hamkorligida ijodiy va analitik fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Shu nuqtai nazardan, strategik menejment ta'lim jarayonini statik rejalashtirishdan ko'ra dinamik, sharoitga moslashuvchan va natijaga yo'naltirilgan tizim sifatida tashkil etishni ta'minlaydi. Shuningdek, o'quv jarayonini strategik menejment tamoyillari asosida optimallashtirish jarayonida innovatsion texnologiyalar, elektron ta'lim platformalari, malaka oshirish dasturlari va o'quv jarayonini baholash vositalari muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonlarda raqamli transformatsiya va data-driven (ma'lumotlarga asoslangan) qaror qabul qilish usullari qo'llanilib, universitetlarning ichki va tashqi muhitga moslashuvchanligi sezilarli darajada oshadi. Shu bois, mazkur teizsda oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini strategik menejment tamoyillari asosida optimallashtirishning nazariy va amaliy jihatlari, uning pedagogik va iqtisodiy samaradorligi, hamda zamonaviy innovatsion yondashuvlar orqali amalga oshirilishi ko'rib chiqiladi. Teizs, shuningdek, xalqaro va mahalliy tajribalarni integratsiyalash orqali o'quv jarayonini boshqarishning samarali modelini ishlab chiqishga qaratilgan.

Oliy ta'lim tizimida o'quv jarayonini samarali boshqarish va optimallashtirish bugungi kunda nafaqat milliy ta'lim siyosatining, balki global ta'lim maydonidagi strategik vazifalarning ustuvor yo'nalishiga aylanib bormoqda. Jahon ta'limining tezkor transformatsiyasi, texnologik rivojlanish sur'ati, ish bozoridagi talablar va raqobatbardoshlik mezonlarining kuchayishi universitetlar faoliyatini yangi strategik yondashuvlarni tatbiq etishga majbur qilmoqda[2]. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida oliy ta'lim tizimi milliy rivojlanish strategiyasining asosiy bo'g'inlaridan biri sifatida ko'riladi. Ushbu jarayonda universitetlarning ta'lim sifatini oshirish, ilmiy va innovatsion salohiyatini kuchaytirish, talabalar va professor-o'qituvchilar faoliyatini samarali muvofiqlashtirish kabi vazifalar dolzarb hisoblanadi. Bugungi kunda ta'lim sifatini oshirish va o'quv jarayonini optimallashtirish masalalari bir qator ichki va tashqi muammolar bilan chambarchas bog'liq. Ichki muammolarga universitetlarning resurslarni samarali

taqsimlashdagi noaniqliklari, o'quv dasturlarining zamonaviy talablar bilan mos kelmasligi, pedagogik jarayonlarda innovatsion yondashuvlar yetarli darajada qo'llanilmasligi kiradi. Tashqi muammolar esa global ta'lim maydonidagi raqobat, talabalar va mutaxassislar uchun sifatli ta'limga bo'lgan yuqori talab, xalqaro akkreditatsiya standartlariga moslashish zaruriyatini o'z ichiga oladi. Shu bois, strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini boshqarish dolzarbligi nafaqat akademik natijalarni oshirish, balki universitetning ichki va tashqi muhitga moslashuvchanligini ta'minlash, raqobatbardoshlikni mustahkamlash bilan chambarchas bog'liq. Mavzuning dolzarbligi shuningdek raqamli transformatsiya va innovatsion pedagogik texnologiyalar kontekstida yanada oshadi[3]. Global miqyosda oliy ta'lim muassasalari masofaviy va gibridd ta'lim, interaktiv platformalar, sun'iy intellekt asosidagi baholash va analytics vositalarini tatbiq etib, o'quv jarayonini optimallashtirishga intilmoqda. Ushbu yondashuvlar universitetlarga o'quv jarayonining samaradorligini real vaqt rejimida monitoring qilish, talabalar faoliyatini individual darajada baholash va strategik qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, O'zbekiston universitetlari uchun strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini optimallashtirish nafaqat dolzarb, balki zamonaviy pedagogik va iqtisodiy samaradorlikni ta'minlashning ajralmas sharti hisoblanadi. Shuningdek, dolzarblikni global raqobat nuqtai nazaridan ham ko'rib chiqish mumkin. Jahon reytinglarida universitetlarning pozitsiyasini oshirish, ilmiy nashrlar va patentlar orqali obro'ni mustahkamlash, talabalar va professor-o'qituvchilarni jalb qilish kabi vazifalar faqat strategik menejmentning tizimli va integratsiyalashgan yondashuvi orqali amalga oshiriladi. O'quv jarayonining strategik optimallashtirilishi universitetning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasiga mos kelishini, resurslardan maksimal darajada samarali foydalanishni va pedagogik jarayonning natijadorligini oshirishni ta'minlaydi. Bundan tashqari, mavzuning dolzarbligi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi bilan bevosita bog'liq. Sifatli va zamonaviy ta'lim orqali yetuk mutaxassislar tayyorlash, ilmiy va innovatsion salohiyatni kuchaytirish, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish kabi maqsadlar oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini strategik boshqarish orqali amalga oshiriladi. Shu bois, mazkur tadqiqot nafaqat akademik, balki amaliy va ijtimoiy ahamiyatga ham ega[4]. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini strategik menejment tamoyillari asosida optimallashtirishning dolzarbligi bir nechta asosiy jihatlarida namoyon bo'ladi: global va milliy ta'lim raqobati, zamonaviy texnologiyalarni tatbiq etish, ta'lim sifatini barqaror oshirish, resurslarni samarali boshqarish, hamda jamiyat va iqtisodiyotning rivojlanishiga hissa qo'shish. Shu sababli, mazkur mavzu nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy va strategik nuqtai nazardan ham oliy ta'lim tizimi uchun ustuvor hisoblanadi.

Bugungi global ta'lim maydoni dinamik o'zgarishlar, texnologik taraqqiyot, ijtimoiy-iqtisodiy transformatsiyalar va xalqaro hamkorlikning kengayishi sharoitida shakllanib bormoqda. Universitetlar faqat akademik bilim beruvchi muassasa sifatida emas, balki raqobatbardosh innovatsion tizimlar sifatida qaralmoqda. Shu sababli oliy ta'limda strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini optimallashtirish bugungi kunda ilmiy-amaliy va amaliy-boshqaruv jihatdan juda dolzarb muammo bo'lib qolmoqda[5]. Bu dolzarblikni jahon tajribalarida uchraydigan real natijalar va yondashuvlar orqali yanada aniqroq ifodalash mumkin. Bir qarashda ta'lim jarayonini boshqarish, rejalashtirish yoki optimallashtirish odatiy pedagogik faoliyat sifatida qabul qilinishi mumkin. Ammo zamonaviy ta'lim maydonida bu jarayon universitetning ichki va tashqi muhitini, resurslar taqsimoti, ta'lim

sifatini, institutning strategik maqsadlarini, global raqobat sharoitini hamda ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni bir tizim sifatida boshqarishni talab qiladi. Aniq strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini tashkil etish, shuningdek, universitetni uzoq muddatli barqaror rivojlanish strategiyasi bilan uyg'unlashtirishga xizmat qilishi kerak. Xalqaro tadqiqotlar strategik menejmentning oliy ta'lim tizimida samarali tatbiq etilishi orqali institutsional natijalar sezilarli darajada yaxshilanishini ko'rsatmoqda. Masalan, Xorvatiyada Zagreb universiteti misolida strategik menejment jarayoni uch bosqichdan iborat — strategiya shakllantirish, uni amalga oshirish va baholash — va bu jarayon sifatni oshirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bu yondashuv universitetning ichki madaniyati va maqsadlarini aniqlik bilan belgilash orqali o'quv jarayonining sifat ko'rsatkichlarini oshirish imkonini yaratadi[6]. Yana shuningdek, bu jarayonda strategik maqsadlar aniq belgilangan holda, ularning amalga oshirilishidan keyingi monitoring tizimi ham samarali ishlaydi, bu o'quv jarayonini uzluksiz takomillashtirishga xizmat qiladi. Strategik menejment yondashuvi universitetlarga raqobatbardoshlikni oshiradigan qo'shimcha resurs sifatida ham xizmat qiladi. Xalqaro akademik bozor sharoitida ta'lim muassasalari talabalar, ilmiy tadqiqot loyihalari, grantlar, hamkorliklar va xalqaro reytinglar uchun keskin raqobatga duch kelmoqda. Strategik rejalashtirish va boshqaruv asosida tashkil etilgan jarayonlar universitetlarga o'z resurslarini oqilona yo'naltirish, tashqi muhit sharoitlariga mos strategiyalar ishlab chiqish va o'zining noyob afzalliklarini shakllantirish imkonini beradi. Masalan, jahon tajribasida ko'plab universitetlar strategik boshqaruv tamoyillarini qo'llash orqali o'quv jarayonini muvaffaqiyatli optimallashtirish bilan birga ilmiy tadqiqot infratuzilmasini ham takomillashtirgan[7]. Bu esa o'z navbatida institutlarga xalqaro ilmiy hamkorlikni kengaytirish, talabalarning ko'nikma darajasini oshirish va istiqbolli mutaxassislar tayyorlashda yordam beradi. Misol tariqasida Universitas Islam Negeri Raden Intan Lampung (Indoneziya) oliy ta'lim muassasasida strategik menejment modelini ishlab chiqish va amalga oshirish bo'yicha olib borilgan tadqiqot ushbu yondashuvning real amaliy samarasini ko'rsatadi. Ushbu tadqiqot strategiyani shakllantirish, uni joriy etish va baholash bosqichlarini sistematik tarzda qo'llash orqali institutning strategik maqsadlariga erishish darajasini oshirganligini ko'rsatdi. Bu esa o'quv jarayonining samaradorligini oshirish yo'lida strategik menejment yondashuvida izchil va puxta rejalashtirilgan tizimning ahamiyatini ochiq namoyish etdi. Strategik menejment asosidagi boshqaruv jarayonlari universitetlarda qo'llanayotgan an'anaviy boshqaruv usullaridan tubdan farq qiladi[8]. An'anaviy boshqaruv odatda qisqa muddatli maqsadlarga yo'naltiriladi va jarayonning tashkiliy elementlariga e'tibor beradi. Biroq strategik menejment uzoq muddatli istiqbolni nazarda tutadi va institutning ichki imkoniyatlari hamda tashqi ekologik sharoitni hisobga olgan holda o'z strategiyasini shakllantiradi. Bu yondashuv o'quv jarayonini optimallashtirish orqali ta'lim sifatini barqaror oshirishga ham yo'l ochadi. Jumladan, strategik menejment tamoyillari asosida universitetlar o'zlarining mission va visionlarini qayta aniqlab, ularni o'quv jarayoni bilan uzviy bog'laydigan strategik yo'nalishlarni belgilaydi. Bu jarayon ta'lim berishning sifat ko'rsatkichlarini uzluksiz monitoring qilish va baholash, xavf va imkoniyatlarni tahlil qilish, hamda resurslarni oqilona taqsimlashni o'z ichiga oladi. Ta'lim sifatini oshirishning eng yuqori darajalaridan biri sifatida strategik menejment o'quv jarayonini bozor ehtiyojlari bilan muvofiqlashtirishga xizmat qiladi[9]. Jahon ta'lim bozorida talabalar, ish beruvchilar va ijtimoiy hamjamiyatlar talablari tobora o'sib bormoqda, shuning uchun universitetlar o'quv jarayonining mazmuni, metodologiyasi va baholash tizimini strategik

nuqtai nazardan qayta ko'rib chiqishga majbur bo'lmoqda. Bu jarayonda strategik menejment yondashuvi talabalarining individual ehtiyojlarini hisobga olish, interfaol pedagogik metodlarni joriy etish va innovatsion texnologiyalarni integratsiya qilish orqali o'quv jarayonini to'liq optimallashtirishni ta'minlaydi. Yuqorida keltirilgan misollar shuni isbotlaydiki, strategik menejment tamoyillari oliy ta'lim tizimida nafaqat idoraviy boshqaruv tizimini takomillashtirish, balki o'quv jarayonining samaradorligini barqaror oshirish uchun ham zarurdir. Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, strategik menejment talabalarni maqsadli bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash, universitetning ilmiy salohiyatini oshirish va ularni global bozorga moslashtirishda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qiladi. Shu bilan birga, strategik menejmentning samarali tatbiq etilishi uchun universitetlarda maxsus boshqaruv strukturalarini yaratish, strategik rejalashtirish guruhlarini shakllantirish, ma'lumotlarga asoslangan qarorlar tizimini joriy etish, hamda monitoring va baholash mexanizmlarini izchil yo'lga qo'yish zarurati bor[10]. Bu esa institutsional boshqaruv tizimini yanada professional va natijaga yo'naltirilgan qilishga xizmat qiladi. Strategik menejment tamoyillari asosida universitetlarda o'quv jarayonini optimallashtirish murakkab ijtimoiy-texnologik sharoitda oliy ta'limning raqobatbardoshligi, ta'lim sifati, institutning barqaror taraqqiyoti, innovatsion salohiyati va global darajadagi muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir qiluvchi ustuvor yondashuvlardan biridir. Mazkur strategiyalarni samarali tatbiq etgan universitetlar o'zlarining xalqaro hamda milliy obro'sini oshirib, o'quvchilarga yuqori darajadagi bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlash imkoniga ega bo'ladi.

Xulosa: Ushbu teizda oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini strategik menejment tamoyillari asosida optimallashtirishning nazariy va amaliy jihatlari tizimli tarzda o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, strategik menejment konsepsiyasini tatbiq etish universitetlarda o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi, resurslarni optimal taqsimlash, pedagogik va innovatsion yondashuvlarni birlashtirish, shuningdek, ta'lim sifatini uzluksiz monitoring qilish imkonini beradi. Xorijiy va mahalliy amaliyotlar tahlili strategik menejmentning oliy ta'lim tizimida uch asosiy komponent orqali amalga oshirilishini ko'rsatadi: birinchidan, universitetning missiyasi, vizyoni va uzoq muddatli maqsadlarini aniqlash; ikkinchidan, o'quv jarayonini tashkil etish, resurslarni boshqarish va pedagogik jarayonni optimallashtirish; uchinchidan, natijalarni baholash va takomillashtirish tizimini joriy etish. Shu orqali universitetlar o'zlarining ichki va tashqi muhitga moslashuvchanligini oshirib, global raqobat sharoitida raqobatbardoshligini mustahkamlaydi. Teizda keltirilgan xalqaro tajribalar, jumladan Indoneziya va Xorvatiya universitetlari misollarida strategik menejmentning o'quv jarayonini optimallashtirishdagi amaliy samarasini aniq ko'rsatmoqda. Bu jarayon universitetga talabalar bilimini individual darajada oshirish, o'quv dasturlarini bozor va jamiyat ehtiyojlariga moslashtirish, shuningdek, ilmiy va innovatsion salohiyatni kuchaytirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, strategik menejment universitetlarda o'quv jarayonini statik emas, balki dinamik, sharoitga moslashuvchan va natijaga yo'naltirilgan tizim sifatida shakllantirishni ta'minlaydi. Shu nuqtai nazardan, strategik menejment tamoyillari asosida o'quv jarayonini optimallashtirish universitetning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasiga integratsiyalashgan holda amalga oshirilishi zarur. Bu esa nafaqat akademik natijalarni yaxshilashga, balki universitetning raqobatbardoshligini oshirish, ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega bo'lgan mutaxassislar tayyorlash va ta'lim sifatini milliy hamda xalqaro miqyosda kafolatlashga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, strategik

menejment konsepsiyasini o'quv jarayoniga tatbiq etish oliy ta'lim muassasalari uchun nafaqat dolzarb, balki zaruriy yondashuv bo'lib, u universitetlarni barqaror rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish va innovatsion hamda raqobatbardosh muassasa sifatida shakllantirishning eng muhim vositalaridan biridir.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Soliev I. I. et al. Improving the mechanisms of government regulation of the economy //ASIAN JOURNAL OF MULTIDIMENSIONAL RESEARCH. – 2021. – T. 10. – №. 5. – C. 44-50.
2. Ismoilov, T. I. (2018). Provision of information-psychological security in open information systems. Теория и практика современной науки, (1 (31)), 24-26.
3. Turg'unov S. T. et al. O 'qituvchilarning kasbiy mahorat va kompetentligini rivojlantirish //Toshkent: Sano-standart. – 2012.
4. Soliyev I. Formation of innovative activities in the educational system: technological approach //Вестник педагогики: наука и практика. – 2020. – №. 51. – C. 150-151.
5. Ismoilov, T. (2019). The importance of outdoor games in the upbringing of a harmonious young generation. Scientific Bulletin of Namangan State University, 1(11), 257-261.
6. Turg'unov S. T. et al. Pedagogik jarayonlarni tashkil etish va boshqarish, sifat va samaradorligini oshirish texnologiyalari //O'zbekiston Respublikasi O'zPFITl» nashriyoti. – 2014.
7. Soliyev I. I., Nurmatov I. I. Nature And Methods Of Financial And Economic Evaluation Of Investment Projects //The American Journal of Interdisciplinary Innovations and Research. – 2021. – T. 3. – №. 05. – C. 59-64.
8. Ismoilov, T. (2020). THE DEVELOPMENT OF PHYSICAL QUALITIES OF THE PUPILS OF PRIMARY FORMS OF SECONDARY SCHOOLS THROUGH MOBILE ACTIVITIES IN THE PROCESS OF STUDY. Scientific Bulletin of Namangan State University, 2(11), 391-394.
9. Djurayev R. X., Turg'unov S. T. Ta'lim menejmenti //Toshkent: "Voriz". – 2006.
10. Soliyev I. I., Toychiev A. N. Ways To Increase The Efficiency Of Using Foreign Investment In The Economy //The American Journal of Applied sciences. – 2021. – T. 3. – №. 5. – C. 31-38.